

Motion till riksdagen 2007/08:Ju338

av **Lena Olsson m.fl. (v)**

Polisen

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	2
4	Polisens budget.....	3
4.1	En helhetsutredning.....	4
5	Polis på landsbygden	4
6	Polisutbildningen bör omvandlas till högskoleutbildning.....	5
7	Polisens arbetsmiljö.....	7
7.1	Ledningsfrågor.....	7
8	Attityder och förtroende	8
8.1	Särskilda utredningsmyndigheten	8

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning ska tillsättas för att se över polisens organisation i sin helhet, med fokus på effektivt resursutnyttjande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning ska tillsättas för att ta fram en modell som kan trygga en god nyrekrytering av poliser till landsbygden; i denna utredning ska kunskaper från organisationer som har bra inblick i landsbygdens problematik tas till vara.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att polisutbildningen ska omvandlas till en högskoleutbildning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör vidtas åtgärder för att personer som är uppenbart olämpliga som poliser inte antas till och genomgår polisutbildning.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en särskild myndighet för att utreda brott som begås av poliser och åklagare ska skapas.

3 Inledning

Polisväsendet i en demokratisk stat som Sverige är en mycket central samhällsfunktion.

Polisen är den myndighet som i fredstid har monopol på att använda våld, och Vänsterpartiet tar ställning för att så ska förbli. Detta våldsmonopol är en av anledningarna till att det är viktigt att ha en poliskår som har förankring i samhället och som människor känner förtroende för. Insyn och demokratisk kontroll är två viktiga faktorer för att uppnå detta förtroende.

En annan förutsättning för att polisen ska vinna det förtroende som krävs är att kåren består av personer som är lämpliga för sin uppgift. Polisen måste också spegla samhällets befolkning, exempelvis ur etnicitets- och könsaspekt och när det gäller sexuell läggning – detta bl.a. för att kunna kommunicera och förstå händelser som såväl kåren som den enskilde polisen utsätts för. Det pågår arbete kring detta, men Vänsterpartiet är inte nöjt. Störst framsteg sker när det gäller att rekrytera kvinnor, men antalet kvinnor i chefsposition är fortfarande alarmerande lågt.

För frågor om polisens hantering av sexualbrott och mäns våld mot kvinnor hänvisar vi till andra motioner i dessa ämnen. Likaså gäller detta kunskaper på HBT-området.

4 Polisens budget

Debatten kring polisen har väldigt mycket präglats av krav på mer resurser. Det har varit delvis berättigade krav som också lett till betydande resursförstärkningar under senare år. Det har satsats stora resurser på en nödvändig utbyggnad av utbildningskapaciteten och nyanställningar av poliser runt om i landet.

Även när det gäller polisens utrustning sker en successiv uppdatering. Till bilden hör givetvis också att polisens arbete förändras och blir mer komplicerat och krävande till följd av internationalisering, öppna gränser och en delvis annan struktur när det gäller brottsligheten.

Vänsterpartiet har aktivt stått bakom de stora förstärkningar som skett av rättskedjan, inte minst polisen. Samtidigt som och efter denna satsning drabbas poliskåren av många pensionsavgångar, men målet bör vara att upprätthålla antalet poliser som satsningen resulterar i. I och med det generationsskifte som polisen tvingas göra måste stora mängder kunskap föras över till nya personer. Arbetet har inletts för att klara detta på ett genomtänkt sätt.

Vänsterpartiet genomförde tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet en satsning på ett ökat antal poliser och förstärkte därför anslaget kraftigt under förra mandatperioden och planerade ytterligare förstärkningar för innevarande mandatperiod. Det är denna överenskommelse som ligger till grund för den nivå vi vill se polisanslaget på. Detta skulle ensamt ge en minskning på 670 miljoner kronor av anslaget för 2008.

Vi vill istället understryka att åtgärder för att göra polisen mer synlig i första hand måste fokusera på annat än ytterligare resurser. Vänsterpartiet föreslår en helhetsöversyn över polisorganisationen med fokus på effektivt resursutnyttjande.

Regeringen ville se ett något högre anslag än vi under 2007 och planerade sedan för större förstärkningar för 2008–2010. Dessa prognoser har dock skruvats ner. Det är uppenbart att regeringens förslag i dessa delar har varit för väl tilltagna eftersom polisen under de senaste åren haft ett budgetöverskott. Regeringen minskar därmed mycket riktigt anslaget jämfört med vad man tidigare planerat, vilket gör att tidigare förslag framstår som tom och bedräglig retorik.

Vänsterpartiet håller som sagt fast vid den nivå vi tidigare föreslagit och räknar inte in vissa av de försvagningar av budgeten som regeringen tillfört i årets budgetproposition. Det innebär alltså att vår differens gentemot regeringen blir mindre. De försvagningar vi avvisar är 7 miljoner kronor som flyttas till Ekobrottsmyndigheten, 48 miljoner kronor som flyttas till Åklagarmyndigheten, 13 miljoner kronor som flyttas till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, 10 miljoner kronor som flyttas till Brottsförebyggande rådet (Brå) och 2 miljoner kronor som flyttas till Justitiekanslern.

Därutöver ökar vi anslaget med 5 miljoner kronor för att inrätta en nationell haverikommission kring mord på kvinnor som utförs av närstående män. Detta anslag ska även täcka kostnader för andra inblandade än polisen.

Fel! Okänt namn på

Vidare ökas anslaget med 15 miljoner kronor för utbildningsinsatser när det gäller sexualiserat våld.

Vänsterpartiet vill öronmärka 7 miljoner kronor av tillskottet till polisens budget för att förstärka arbetet mot miljöbrott.

Tidigare har 10 miljoner kronor öronmärkts årligen för bekämpningen av människohandel. Regeringen tog bort denna öronmärkning, vilket vi ansåg var riktigt. Polisen bör vara mogen att driva denna verksamhet vidare utan särskilt anvisade pengar. Det är en självklar del av polisens arbete. Det förefaller emellertid som att tiden inte var mogen för detta och öronmärkningen bör därför återinföras.

5 miljoner kronor bör öronmärkas över en treårsperiod för utbildningsinsatser inriktade mot att förbättra arbetet mot prostitution.

Vi väljer att inte lägga in någon kompensation för pris- och löneomräkningen när det gäller polisen eftersom polisen har ett budgetöverskott.

Sammantaget gör detta att vi jämfört med regeringens förslag föreslår en minskning av anslaget med 570 miljoner kronor för 2008.

För 2009 och 2010 planerar vi för en minskning med 606 miljoner kronor för att finansiera inrättandet av "Särskilda utredningsmyndigheten".

4.1 En helhetsutredning

Ökade anslag kan inte vara det enda sätt att effektivisera polisen. Organisationen har nu en historiskt stor budget. Ändå är polisen inte tillräckligt synlig i människors vardag. Polisens organisation behöver ses över. Antalet chefer på mellannivå kan minskas. Polisförbundet vittnar om att enskilda poliser i vissa situationer känner att organisationen är alltför byråkratisk och att för många insatser kräver beslut från befäl. Dessa frågor förtjänar att belysas.

Polisen behöver också använda sig av civilanställda för att få ut de utbildade poliserna på fältet. En utredning bör tillsättas för att se över polisens organisation i sin helhet, med fokus på effektivt resursutnyttjande. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Polis på landsbygden

En viktig fråga när det gäller polisen är fördelningen av resurser över landet. En diskussion som förs är att minska antalet myndigheter och på så sätt öka effektiviteten i resursutnyttjandet. Vi tror inte att detta är en bra lösning. En lokalkännedom är viktig genom hela polisens organisation och de lokala polisstyrelserna är också en del av detta. Vänsterpartiet anser att vi alltid måste se på polisen som en nationell resurs, oavsett antalet myndigheter. I arbetet med att förverkliga detta är polisens utvecklingsavtal ett viktigt och verksamt redskap.

Personer som lever på landsbygden måste ha samma rätt till trygghet och samhällelig service som dem som bor i mer tätbefolkade områden. Bortsett

från uttryckningsverksamheten har polisen också en servicefunktion. Möjligheter till s.k. servicebussar som ska kunna tillhandahålla tillståndsansökningar, stöldanmälningar, pass, rådgivning och annat är ett alternativ när det gäller att öka allmänhetens tillgång till polisen. Ett annat är servicekontor bemannade på särskilda tider.

Problemet i dag med att få unga poliser att söka lediga tjänster på landsbygden är flera. Ett exempel som unga poliser ofta själva nämner är att det ofta är ett flertal äldre kollegor på orten och få yngre, en önskan vore att minst två yngre ska tjänstgöra på samma ort eller i samma grupp.

Det är också så att man som nyutbildad själv upplever att det händer mer i en storstad. Chansen att få en tjänst exempelvis i Stockholm ökar markant om man gör sin aspiranttid där, annars är man i stort sett chanslös att få en tjänst i huvudstaden. För att åtgärda landsbygdens problem finns flera olika möjligheter. I Norge har man en modell som innebär att man får skriva ner sina studielån med 10 procent om man tjänstgör på landsbygden. En pott för landsbygdspåslag som innebär ett lönepåslag för dem som tjänstgör på landsbygden kan också diskuteras. Ett annat alternativ kan vara att diskutera att man ska få en högre aspirantlön om man gör sin aspiranttid på landsbygden.

Distansutbildning inom polisen är ett lyckat koncept för att rekrytera och få poliser att stanna på landsbygden. Denna verksamhet bör utvecklas ytterligare.

En utredning bör tillsättas för att ta fram en modell som kan trygga en god nyrekrytering av poliser till landsbygden. I denna utredning ska kunskaper från organisationer som har bra inblick i landsbygdens problematik tas till vara. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Polisutbildningen bör omvandlas till högskoleutbildning

Vänsterpartiet har drivit frågan om polisutbildningens omvandlande till en högskoleutbildning under ett antal år tillsammans med och med stöd från många håll, inte minst ifrån stora delar av poliskåren genom dess fackliga företrädare. Efter en motion från Vänsterpartiet tillsattes en utredning som skulle undersöka frågan om polisutbildningen helt eller delvis kunde akademiseras. Utredningen lades dock ner av den nuvarande regeringen. Därefter tillsatte man en ny utredning utan uppdraget att titta på en akademisering. I stället har nämnts ett eventuellt kortande av utbildningen, något som regeringen sedan försökt dementera. Ett kortande av utbildningen vore att gå i helt fel riktning. Det finns i stället flera skäl till att det vore en fördel om polisutbildningen omvandlades till en högskoleutbildning.

Eftersom polisverksamheten ständigt förändras och blir mer och mer komplex måste det också finnas bättre möjligheter till såväl kontinuerlig vidareutbildning som forskning inom polisverksamhet. Detta vore positivt både genom att det skulle innebära en kompetenshöjning hos poliskåren och genom

Fel! Okänt namn på

att den polisiära forskningen får en bättre koppling till verksamheten. På så sätt kan en bättre grund läggas för kunskapsbaserade, effektiva och humana polisiära metoder. Enligt en undersökning gjord av Polisförbundet vill två av tre polisstudenter ha möjlighet att forska.

Vänsterpartiet har också uppmärksammat de önskemål som finns inom polisutbildningen till en större andel praktik inom grundutbildningen och givetvis också integrering av andra typer av ämnen, såsom psykologi, sociologi, språk och mycket annat.

Ett av poliskårens mål måste vara att spegla landets befolkning i så stor utsträckning som möjligt. Detta innebär att antalet kvinnor som antas till Polishögskolan måste öka. En viktig del av detta arbete är att göra yrket som sådant attraktivt för kvinnor. Kraven för intagning till skolan måste anpassas till den verklighet som poliserna förväntas arbeta i. Många kvinnor inom polisen vittnar i dag om svårigheter när det gäller möjligheter till avancemang inom myndigheten. Att möjligheter ges till utveckling i arbetet genom vidareutbildningar och karriärvägar är viktigt för att skapa attraktiva arbetsplatser. De insatser som nämns i årets budget är en början, men dessa måste följas upp och utvecklas.

När det gäller rekrytering av personer med annan etnisk bakgrund än svensk har situationen varit katastrofal, men har på senare håll börjat gå åt rätt håll. Det antal personer ur denna kategori som söker sig till Polishögskolan är dock fortfarande litet och de som kommer in är ännu färre. Den diskriminering som sker genom det s.k. språktestet torde vara en verksam förklaring till varför många som skulle vilja söka inte gör det. Vi kan inte se någon anledning till att detta test ska finnas. Då kravet för att söka är godkänd gymnasie-svenska finns ingen anledning att ett sådant test ytterligare ska gallra bland de sökande. Språktest genomförs inte till någon annan högskoleutbildning, vare sig juridisk utbildning eller annan.

Rekryteringen till polisskolan i stort sköts i dag av Pliktverket. Genom den utredning som gjorts av Gunno Gunnmo för att skapa en handlingsplan för ökad mångfald inom polisen torde den profil som sätts upp för rekrytering vara ett aktivt hinder för att förändra intagningen. Den profil som används skapar en likriktning bland polisen som inte är modern.

Enligt Polisförbundets undersökning efterlyser tre av fyra polisstudenter högskolepoäng för sina studier. Att polisutbildningen ges högskolestatus skulle underlätta rekryteringen, genom att de akademiska poäng som studenterna tar kan användas om de senare väljer att söka sig andra yrkesvägar. Att söka till polisutbildningen blir därmed inte lika mycket ett val för hela studentens liv, vilket skulle kunna avskräcka personer från att söka.

Det är vår förhoppning att genom att man akademiserar polisutbildningen kringgås och löses vissa av de rekryteringsproblem som finns, men viktigast av allt är att man skapar en poliskår som står bättre rustad inför de utmaningar man möts av i dagens samhälle. Polisutbildningen bör alltså göras om till en högskoleutbildning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Polisens arbetsmiljö

Polisen är fortfarande en av de yrkeskategorier som drabbas av flest antal arbetsrelaterade skador. Detta gäller både kvinnor och män. Polisen är också en yrkeskår som i sin dagliga gärning har att möta människor i kris. Stressrelaterade skador och sjukdomar är vanliga liksom rena olyckor. En del av dessa skador borde kunna förebyggas genom aktivt arbetsmiljöarbete och en bättre uppbackning från arbetsledningens sida. Omfattande arbetsmiljöprojekt har startats inom polisen på senare tid, vilket är glädjande. Inte minst är insatserna för rehabilitering av långtidssjukskrivna poliser viktiga.

Enligt Polisförbundet har var fjärde polis utsatts för hot och våld under det senaste året. Brottsförebyggande rådets studie, Otillåten påverkan, har tidigare visat på att så många som tre av tio poliser överväger att byta jobb på grund av trakasserier.

Att polisyrket är mer utsatt än andra yrken är helt naturligt, men det måste finnas goda rutiner för att hantera denna särskilda situation. En trygg och lugn polis är en bra polis som kan hantera situationer på ett sätt som alla tjänar på.

Vid uppkomna krissituationer måste det finnas bättre tillgång till psykologhjälp och eventuell annan hjälp, juridisk m.m. Poliser måste också kunna få tillgång till det brottsofferstöd som erbjuds andra medborgare. Det är även problematiskt att poliser betraktas annorlunda vid bedömning om brottskadeersättning.

Det handlar dessutom om att ge tillgång till regelbunden handledning, där poliserna får möjlighet att under förtroendefulla former prata igenom vad som händer under vardaglig tjänsteutövning. Under förra mandatperioden bifölls en motion från Vänsterpartiet angående detta, men det har ännu inte fått genomslag i praktiken.

7.1 Ledningsfrågor

Många anser att polisorganisationen har stora problem när det gäller hur polisen leds. Enligt polisens utvecklingsavtal ska polisens verksamhet utvecklas lokalt för att anpassas till den verklighet som poliserna står inför, för att förstärka tillgängligheten för och kontakten med medborgarna och för att ge de enskilda poliserna större inflytande över sin yrkesverksamhet. Många menar att avtalet inte följs.

En förutsättning för att skapa en lokal förankring är att polisens ledning inte centraliseras ytterligare. Samtidigt som det enligt Vänsterpartiet är viktigt att det allmänna har insyn i och inflytande över polisen, något som t.ex. sker genom polisstyrelserna, uppstår problem när personer i beslutsfattande ställning inte har tillräckliga kunskaper om verksamheten. Utbildningsinsatser för polisstyrelserna kan därför vara något att överväga.

Fel! Okänt namn

8 Attityder och förtroende

Att polisen möts av allmänhetens förtroende är viktigt dels ur verksamhetsperspektiv men också ur arbetsmiljöperspektiv. Förtroendet för polisen har alltid varit högt i Sverige men på senare tid har det dock sjunkit. Det finns flera skäl till att så sker. Att polisen inte är representativ för befolkningen är ett skäl och därför måste polisen förbättra sin rekryteringspolicy.

I den nya polisutbildningen är etik- och moralfrågor en bärande del av utbildningen, en annan del är mental träning.

I delar av poliskåren synes det finnas problem med att handskas med denna typ av frågor. Erfarenheter från de senaste åren tyder på att delar av inte minst den äldre delen av poliskåren har särskilda problem att handskas med vissa grupper. Exempel på sådana grupper är unga kvinnor som demonstrerat mot porrbutiker och liknande. Personer med invandrabakgrund vittnar också om ett ovärdigt beteende riktat mot dem av poliser i olika situationer, vilket resulterat i att många är både rädda och besvikna.

Genomgående vittnas om exempel på språkbruk som inte hör hemma hos den demokratiska polis som vi vill se. Bland alltför många människor finns bilden av en anda inom polisen som i mångt och mycket bygger på en norm där polisen kan använda uttryck som i andra sammanhang inte skulle accepteras. Denna norm byggs upp och existerar i det vardagliga samtalet och kårandan drabbar även poliskåren själv. Det är därför viktigt att även den del av poliskåren som inte tagit del av den nya utbildningen får del av dessa kunskaper.

Som tidigare nämnts lade regeringen vid årsskiftet ner en utredning om polisutbildningen för att sedan tillsätta en ny. Eftersom utredningen nästan var färdig hade utredaren, Agneta Stark, fog för att dra vissa slutsatser. Enligt uppgift är en av slutsatserna att det finns en utbredd uppfattning att personer som är uppenbart olämpliga för uppdraget kan genomföra utbildningen och anställas som poliser. Vissa av dessa har rasistiska åsikter som riskerar att avspeglas i yrkesrollen, såsom en brist på respekt för och ett diskriminerande av människor och därmed en försämrad rättssäkerhet för dessa. Detta riskerar också att försämra förtroendet för poliskåren som helhet.

Det bör vidtas åtgärder för att personer som är uppenbart olämpliga som poliser inte antas till och genomgår polisutbildning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8.1 Särskilda utredningsmyndigheten

När en polis eller en åklagare begår ett brott är det andra poliser eller åklagare som ska utreda brottet. Det har funnits misstankar om att en kåranda inom yrkena gör att kollegors brottslighet inte utreds tillräckligt. Ibland har misstankarna troligen varit befogade. Enbart faktumet att sådana misstankar finns är dock tillräckligt för att åtgärder ska vidtas. I andra sammanhang framhålls ofta att en myndighet inte ska ha tillsyn över sin egen verksamhet.

Under förra mandatperioden tillsattes en utredning för att undersöka hur en sådan myndighet skulle kunna utformas. Utredningen (SOU 2007:5 Summa summarum – en fristående myndighet för utredning av anmälningar om brott av poliser och åklagare) lade fram ett sådant förslag men avrådde eftersom de ansåg att nackdelarna övervägde fördelarna. Nackdelarna var t.ex. att myndighetens personal måste komma från Polisen eller Åklagarmyndigheten och att den måste ta hjälp av dessa myndigheter i sitt arbete, vilket urgröper självständigheten. Andra argument var mer formalistiska, såsom att det är olämpligt att skapa en ny myndighet med tvångsbefogenheter och att det är olämpligt att skapa en ny myndighet med åklagarfunktion.

Vänsterpartiet anser till skillnad från utredningen att allmänhetens förtroende för rättsväsendet väger tyngre än de nackdelar som uppstår. Till samma slutsats kommer bl.a. Sveriges advokatsamfund, Arbetsgivarverket, Hovrätten för västra Sverige och Statskontoret. Även Justitiekanslern hamnar på samma ståndpunkt, efter att tidigare ha haft den motsatta åsikten, men ändrat sig efter att ha sett den stora mängd fall på området som inkommer till den egna myndigheten.

En särskild myndighet för att utreda brott som begås av poliser och åklagare bör alltså skapas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 25 september 2007

Lena Olsson (v)

Marianne Berg (v)

Gunilla Wahlén (v)

Hans Linde (v)

Alice Åström (v)